

**План за действие
за опазване на популацията на
родопско лале (*Tulipa rhodorea*)
в България (2008 – 2017)**

Съдържание	Стр.
Резюме	1
Част 1: Въведение	3
1.1. Основание за разработване на плана	3
1.2. Цел на плана	3
1.3. Процес на разработване на плана	3
1.4. Предназначение и особености на плана	4
Част 2: Описание и оценка на състоянието на находищата на родопско лале (<i>Tulipa rhodopea</i>)	4
2.1. Природозащитен статус	4
2.2. Биологични особености и екологични изисквания на вида	5
2.3. Разпространение	8
2.4. Численост, плътност и структура на популацията	11
2.5. Заплахи и лимитиращи фактори	15
Част 3: Цели и мерки за опазване на вида и местообитанията	16
3.1. Приоритетни цели	16
3.2. Норми, режими, условия и препоръки за осъществяване на дейностите	16
3.3. Природозащитни мерки за вида и неговите местообитания	17
Част 4: Наблюдение и контрол	21
4.1. Мерки за наблюдение и контрол върху изпълнението и ефекта от осъществените дейности. Актуализация на плана	21
Част 5: Бюджет и график за реализирането на набелязаните дейности	22
Част 6: Литература	26
Част 7: Благодарности	27
Част 8: Приложения	
Приложение 1. Методики за оценка на популациите и находищата на родопското лале	
Приложение 2. Снимков материал на вида и неговите местообитания	
Приложение 3. Таблица с находищата на родопско лале - характеристика на местообитанията и субпопулациите	
Приложение 4. Карта в ГИС формат – ArcGis съвместим файлов формат (UTM WGS84 zone 35N) на всички известни находища на вида	

Резюме

Планът за действие за опазване на родопското лале (*Tulipa rhodopea* (Velen.) Velen.) е разработен на основание чл. 52 (ал. 1 и 2) и чл. 53 (ал. 2) от Закона за биологичното разнообразие.

Целта на Плана за действие е да създаде предпоставки за дългосрочно опазване чрез устойчиво управление на популациите и местообитанията на родопското лале.

Природозащитен статус: Родопското лале е включено в Червения списък на застрашени растения на IUCN с категория „уязвим“. Видът е в Червена книга на НР България с категория „застрашен“ и в Приложение 3 на Закона за биологичното разнообразие. Според критериите на IUCN е оценен като критично застрашен на национално ниво. За ефективното опазване на вида е обявена защитена местност „Лале баир“ в землището на гр. Асеновград.

Родопско лале е многогодишно луковично растение. Стъблата са изправени, голи, 25–45 см. Листата са 3–4, елиптичнопродълговати или ланцетни, обикновено с вълновиден ръб. Цветовете са по един, преди цъфтеж изправени. Околоцветните листчета са 6, ± еднакви, 3–7 × 1,5–3,5 см, обикновено тъмно червени, ± с восъчен налеп отвън, отвътре в основата си с черно петно с жълт кант. Тичинковите дръжки са голи, прашниците почти черни. Плодът е яйцевидна кутийка до 3 см дълга, на върха заострена. Цъфти април – май, семената узряват май – юни. Размножава се със семена и вегетативно. Хромозомно число $2n = 24$.

Екологични изисквания: Среща се по сухи, предимно варовити, каменисти, тревисти места и разредени храсталаци до 1000 м надм. в

Общо разпространение: Български ендемит – среща се само на територията на България.

Разпространение в България: Понастоящем известните находища на *T. rhodopea*, в които са проведени проучвания за състоянието на местообитанията и популацията на вида са в Средни Родопи (между манастира Света Петка и с. Мулдава, Асеновградско):

- В *локалитет № 1* (защитена местност „Лале баир“) субпопулацията е с площ 69,179 дка, наброява 10 000–12 000 индивида, плътността ѝ е 0,1–0,2 инд./м². Находището се намира на около 910 м надм. в. Основната скала е варовик, с множество варовикови камъни с различна едрина на повърхността. Собствеността на земите е смесена – държавен горски фонд и земеделски земи. Понастоящем се води съдебен спор с община Асеновград за промяна на формата на собственост. Режимът на ползване е съгласно лесоустройствен проект на ДЛ "Асеновград".
- В *локалитет № 2* (северно от защитена местност „Лале баир“) субпопулацията е с площ 3,6 дка, наброява 50–100 индивида, плътността ѝ е 0,01–0,02 инд./м². Находището се намира на около 900 м надм. в. Основната скала е варовик, на повърхността с множество варовити камъни. Собствеността на земите е смесена – държавен горски фонд и земеделски земи. Режимът на ползване е съгласно лесоустройствен проект на ДЛ "Асеновград".
- В *локалитет № 3* (североизточно от манастира „Св. Петка“) субпопулацията е с площ 10 дка, наброява 1 800–2 000 индивида, плътността ѝ е 0,2 инд./м². Находището се намира на около 480 м надм. в. Основната скала е варовик, с разкрития на много места. Собствеността на земите е смесена – държавен горски фонд и земеделски земи. Режимът на ползване е съгласно лесоустройствен проект на ДЛ "Асеновград".
- В *локалитет № 4* (северозападно от манастира „Св. Петка“) субпопулацията е с площ 20 дка, наброява 4 600–5 000 индивида, плътността ѝ е 0,2 инд./м². Находището се намира на около 420 м надм. в. Основната скала е варовик, с разкрития на много места. Собствеността на земите е смесена – държавен горски фонд и земеделски земи. Режимът на ползване е съгласно лесоустройствен проект на ДЛ "Асеновград".
- В *локалитет № 5* (хълм Анатема, трети рид западно от манастира „Св. Петка“) субпопулацията е с площ 8 дка, наброява 1 800–2 800 индивида, плътността ѝ е 0,2–0,3 инд./м². Находището се намира на около 540 м надм. в. Основната скала е варовик, с разкрития на много места. Собствеността на земите е смесена – държавен горски фонд, земеделски земи и църковна. Режимът на ползване е съгласно лесоустройствен проект

на ДЛ "Асеновград".

- В *локалитет № 6* (хълм Анатема, четвърти рид западно от манастира „Св. Петка“) субпопулацията е с площ 11 дка, наброява 3 000–4 000 индивида, плътността ѝ е 0,3–0,4 инд./м². Находището се намира на около 560 м надм. в. Основната скала е варовик, с разкрития на много места. Собствеността на земите е държавен горски фонд. Режимът на ползване е съгласно лесоустройствен проект на ДЛ "Асеновград".

По литературни данни родопското лале се среща и в Източни Родопи (с. Остър камък, Харманлийско; с. Студен кладенец, Крумовградско).

Заплахите и лимитиращите фактори, които оказват отрицателно въздействие върху състоянието на популацията на вида и върху неговото местообитание са предимно с антропогенен характер.

<i>Антропогенни фактори</i>	<i>Естествени фактори</i>
Преминаване през находищата и утъпкване през периода на масов цъфтеж;	Ограничено разпространение в страната и нисък възобновителен потенциал на родопското лале;
Масовото бране на лалето по време на цъфтеж с цел търговия или за домашни нужди;	Промени в състава на растителните съобщества;
Изземане на луковичи от природата с цел търговия или за домашни нужди;	Паразити и болести по растенията;
Битово замърсяване.	Изяждане на луковиците от диви прасета.

<i>Реални заплахи</i>	<i>Потенциални заплахи</i>
Бране на лалето по време на цъфтеж;	Промяна на собствеността на земята;
Изземане на луковичи от природата;	Пожари;
Преминаване през находищата на хора и животни;	Коситба в и около находищата;
Битово замърсяване в ограничени размери;	Паша в района на находищата.
Изяждане на луковиците от дивите свине.	

Мерки за опазването на вида и неговите местообитания:

- Ефективно прилагането на предвидените законови мерки за опазването на вида.
- *In-situ* и *ex-situ* опазване и възстановяване на популациите.
- Целенасочени научни изследвания за натрупване на данни с необходимата повторяемост, които ще подпомогнат дейностите по опазването и подобряването на състоянието на популациите и местообитанието на вида.
- Възстановителни и/или поддържащи мерки за местообитанието на родопското лале.
- Повишаване на информираността на местното население.
- Провеждане на системен мониторинг на популациите на вида (площ на популацията, общ брой индивиди и % фертилни от общия брой в избраните площадки) и техните местообитания (видими нарушения в състоянието на местообитанието и констатирани реални и предвидени потенциални заплахи за състоянието на хабитата около находището). Мониторингът трябва да бъде част от Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие и да се организира от РИОСВ – Пловдив. Самите наблюдения могат да бъдат извършвани от служители на РИОСВ, ДЛ "Асеновград", БАН, ВУЗ, НПО, общински служители.

Мониторинг на Плана за действие: Предвижда се ежегодно наблюдение и контрол на Плана за действие, за да се оцени степента на неговото прилагане и ефективността му за постигането на благоприятен консервационен статус на вида, като на петата и десетата година, оценката се прави от независим експерт. При необходимост Планът се актуализира.

ЧАСТ 1: ВЪВЕДЕНИЕ

1.1. Основание за разработване на плана

Законът за биологичното разнообразие (ДВ, бр. 77/09.08.2002 и ДВ, бр. 94/16.11.2007) предвижда създаването на Планове за действие за растителни и животински видове, които са застрашени в международен мащаб и за опазването им са необходими мерки в цялата област на естественото им разпространение и/или видове, чието състояние на популациите в България не е благоприятно (Чл. 52, ал. 1, 2). С предимство се разработват планове за действие за приоритетни видове от Приложение № 2, защитени растителни и животински видове от Приложение № 3, видове, предмет на регулирано ползване от Приложение № 4 и видове – предмет на повторно въвеждане в природата (Чл. 53, ал. 1, 2, 3, 4).

Плановите за действие на видове с консервационно значение са ефективно средство за обобщаване на наличната информация за съответния рядък вид и представянето ѝ във форма, удобна за ползване от органите, свързани с опазването и устойчивото управление на околната среда. За разработването на такива планове е необходима информация, покриваща в максимална степен биологията и екологията на съответния вид, неговото разпространение, състоянието на находищата му, както и факторите, оказващи неблагоприятно въздействие върху неговите популации. За да може мерките, предлагани в плана за действие, да са ефективни, необходимо условие е тази информация да е събирана в продължителен период от време (минимум 10 години), а ако това не е налице към момента на разработване на плана, част от дейностите, включени в него, трябва да предвиждат научни изследвания за натрупване на данни с необходимата повтораемост.

Tulipa rhodopea (Velen.) Velen. е вид с висока консервационна стойност – български ендемит, с много ограничено разпространение в България и отговаря на всички критерии за предимство при разработване на планове за действие на застрашени в международен мащаб видове. Той е сред приоритетните растителни видове в страната, за които се предвижда разработване на Планове за действие, тъй като е включен в Приложение № 3 към Закона за биологичното разнообразие (Чл. 53, ал. 2).

1.2. Цел на плана

Целта на Плана за действие е да създаде предпоставки за дългосрочно опазване чрез устойчиво управление на популациите и местообитанията на родопското лале (*Tulipa rhodopea*).

1.3. Процес на разработване на плана

Разработването на план за действие за родопското лале е продиктувано от една от основните цели на Проект “Родопи”, а именно повишаване на капацитета на заинтересованите страни на територията на Родопите за инкорпориране на принципите на опазване на биоразнообразието в процесите на планиране на регионално и локално ниво. Разработването на планове за действие в България има своята история, но до този момент участието на местни заинтересовани страни не е на необходимото ниво. В резултат на теренни проучвания в рамките на проект “Родопи” беше установена необходимостта от разработване на план за действие за родопското лале с цел прилагане на спешни мерки за опазване на неговите популации и местообитания, които да бъдат взети под внимание в процеса на регионално планиране на територията, на

която се среща видът.

Разработването на План за действие за опазване на популацията от родопско лале в България е осъществено на базата на сключен договор за възлагане между Проект «Родопи» и колектив от Института по ботаника на БАН (Д. Димитрова и С. Цонева). Процесът на работа включва: **1.** обобщаване на съществуващата в хербариумите и ботаническата литература информация; **2.** обработка на данните от теренни проучвания на родопското лале (Петров, 2006), финансирани от проект “Родопи”, с акцент върху идентифициране на заплахите и предлагане на мерки за опазване на вида; **3.** анализ на събраната информация и изготвяне на план за действие, съгласно указанията на МОСВ и одобреното от него задание за разработване план за действие за опазване на популацията на родопското лале.

1.4. Предназначение и особености на плана

Предназначението на Плана за действие е да предложи мерки за ограничаване на вредните въздействия върху вида и схема за мониторинг на състоянието на популациите и местообитанията му.

ЧАСТ 2: ОПИСАНИЕ И ОЦЕНКА НА СЪСТОЯНИЕТО НА НАХОДИЩАТА НА РОДОПСКО ЛАЛЕ

2.1. Природозащитен статус

2.1.1. Национален природозащитен статус

- Видът попада под юрисдикцията на Закона за биологичното разнообразие, тъй като е включен в Приложение 3, което по силата на чл. 37 определя *T. rhodopea* като вид, защитен на територията на България.
- Видът е включен в Червена книга на НР България, том 1 “Растения” (Делипавлов, 1984) с категорията “застрашен”.
- Видът е категоризиран като критично застрашен (CR B1ab(ii,iii,v)+2ab(iii,v)) на национално ниво, съгласно критериите на IUCN (IUCN 2001; 2003) (Петрова, 2005).
- За ефективното опазване на вида е обявена природна забележителност “Лале баир” със Заповед № 534 от 25.09.1978 г. на КОПС при МС. Прекатегоризирана е в защитена местност със Заповед № РД-335/31.03.2003 г. на МОСВ. Намира се в местността “Лале баир” в землището на гр. Асеновград, община Асеновград, област Пловдив и заема площ 6.90 хектара. Със Заповед № РД 554/12.07.2007 е увеличена площта и са променени режимите на дейностите. Територията се стопанисва и охранява от Държавно лесничество "Асеновград" под контрола на РИОСВ – Пловдив.
- Част от новоустановените при теренните изследвания находища попадат в защитена местност “Анатема” обявена със Заповед № РД-1201/18.11.2004 г. на МОСВ. Намира се в местността “Анатема” в землището на гр. Асеновград, община Асеновград, област Пловдив и заема площ 121,90 хектара. Територията се стопанисва и охранява от Държавно лесничество "Асеновград" под контрола на РИОСВ – Пловдив.

2.1.2. Международен природозащитен статус

- В IUCN Red Lists of Threatened Plants (Walter & Gillet, 1998) родопското лале е включено с категория „уязвим” вид.

2.2. Биологични особености и екологични изисквания на вида

2.2.1. Таксономия и номенклатура

Род *Tulipa* (лале) принадлежи към сем. Кремови (*Liliaceae*). В световен мащаб лалетата наброяват около 100 вида. В България се срещат 7 вида от този род (*T. aureolina* Delip., *T. urumoffii* Hay, *T. splendens* Delip., *T. rhodopea* (Velen.) Velen., *T. pirinica* Delip., *T. hageri* Boiss., *T. australis* Link), като първите пет са български ендемити. Срещат се по каменисти, тревисти и храсталачни места и в светли гори от морското равнище докъм 1600 м надм. в. (Делипавлов и др., 2003).

Родопското лале е описано за първи път като разновидност на *T. orientalis* Lev. от Velenovsky (1899) по материали, събрани от V. Stribrny в района на Средни Родопи. През 1922 година Velenovsky го издига в ранг на вид. Делипавлов (1987) обособява от общия обем на *T. rhodopea*, известен до този момент, нов вид – *T. pirinica* Delip., разпространен в южен Пирин, Стъргач и Славянка.

T. rhodopea (Velen.) Velen., Reliq. Mrkvič.: 28 (1922), *T. orientalis* var. *rhodopea* Velen. Sitzungsber. Königl. Böhm. Ges. Wiss. Prag., Math.-Naturwiss. Cl. **40**: 8 (1899). – **Родопско лале.**

Многогодишно луковично растение. Луковицата овална, 1–3 см в диаметър, обвивните люспи ципести, черно-кафяви, от вътрешната страна голи. Стъблата изправени, голи, 25–45 см. Листата 3–4, по-къси от цветоносното стъбло (фиг. 1, А), обикновено с вълновиден ръб, долните елиптично-продълговати, горните линейни до ланцетни. Околоцветните листчета 6, почти еднакви (фиг. 1, Б; фиг 2, А), 3–7×1,5–3,5 см, обикновено тъмно червени, ± с восъчен налеп отвън, отвътре в основата си с черно петно, заобиколено с жълта ивица (фиг. 2, Б). Цветовете по един, в пъпка, изправени. Тичинковите дръжки голи, прашниците продълговати, почти черни, равни на тичинковата дръжка или по-дълги от нея (фиг. 1, В). Яйчникът жълтеникав, гол, малко по-къс от тичинките, с широко, приседнало близалце. Плодът яйцевидна кутийка до 3 см дълга, на върха заострена. Цъфти април – май, семената узряват май - юни. Размножава се със семена и вегетативно.

А. Общ изглед

Б. Структура на околоцветника

В. Структура на прашниците

Фиг. 1. Морфологични белези на родопското лале.

Ключови белези, по които видът се отличава от близкородствени видове

Видът се разграничава от някои представителите на род *Tulipa* в България по наличието на голи в основата си тичинкови дръжки и изправени цветове, външните околоцветни листчета не са извити навън, долните листа са продълговатояйцевидни до ланцетни.

Родопското лале е морфологично най-близко до *T. pirinica* Delip., като и двата вида имат тъмночервени околоцветните листчета. При *T. rhodopea*, околоцветните листчета са **почти еднакви** (фиг. 2, А), в основата с продълговато черно-виолетово петно, **обкръжено с жълта ивица** (фиг. 2, Б), докато при *T. pirinica* околоцветните листчета са **нееднакви**, в основата с черно петно, **необкръжено** от жълта ивица.

Родопско лале

Пиринско лале

А. Дължина на околоцветните листчета

Родопско лале

Пиринско лале

Б. Структура на околоцветника от вътрешната страна.

Фиг. 2. Разграничителни белези между *T. rhodopea* и *T. pirinica*.

2.2.2. Биологични характеристики на вида

2.2.2.1. Биологичен тип

Според класификацията на жизнените форми предложена от Raunkiær (1934) видовете от род *Tulipa* принадлежат към групата на луковичните геофити. Това са многогодишни растения, при които възобновителните пъпки са скрити в почвата, като това е приспособление на растенията за оцеляване през неблагоприятния период на годината. Геофитите са преобладаваща жизнена форма в сухите степи.

Родопското лале е луковично растение, чийто вегетационен период започва в края на март с развитието на листата. Цъфтежът започва през втората половина на месец април, като фазата на пълен цъфтеж е през май. Плодните кутийки се образуват през втората половина на май, а зрели семена се наблюдават през месец юни.

Луковиците на представителите на рода достигат до 45 см дълбочина в почвата. Състоят се от 2–5 месести люспи, покрити с ципести обвивни люспи. Ювенилните индивиди (до първия цъфтеж) всяка година формират заместващи луковици, излизащи от майчината луковица и потъващи с помощта на кухи столони. В някои случаи се образуват и 1–2 дъщерни луковици. Някои видове се размножават вегетативно с дъщерни луковици, предимно през ювенилния период. Кутийката на лалетата съдържа многобройни, плоски, триъгълни, кафяви семена, разпространяващи си по балистичния способ, което е характерно за видовете на откритите пространства. От семена растенията започват да цъфтят след 6–8 години.

Няма репрезентативни данни за типа размножаване на популацията на родопското лале.

2.2.2.3. Опрашване

При видовете от род *Tulipa* е характерна протерандрията (по-рано узряване на цветния прашец), което е приспособление за кръстосано опрашване. Опрашването се извършва от насекоми – пчели, мухи, които събират прашец.

2.2.2.4. Екологични изисквания

Лалетата са разпространени в Евразия и Северна Африка, в областите с горещо и сухо лято, ниско количество на валежи през пролетта и есента, пустини, полупустини и степи, рядко в гори.

Родопското лале се среща по сухи, предимно варовити, каменисти, тревисти места и разредени храсталаци до 1000 м надм. в (фиг. 3).

Фиг. 3. Местообитания на родопското лале

2.2.2.5. Стопанско значение

Представителите на род *Tulipa* са с отлични декоративни качества. Първите културни лалета са попаднали в Западна Европа през XVI век от Константинопол. Наричали ги турски лалета с прародител *T. schrenkii*, произхождащ от Феодосия. В настояще време съществуват 2900 промишлени сорта лалета, обединени в 15 класа.

Добрите декоративни качества на родопското лале го правят атрактивен вид за събиране за букети и на луковици за засаждане, което е една от сериозните заплахи за вида.

2.2.2.6. Хромозомни числа

Кариологичните изследвания на родопското лале показват хромозомно число $2n = 24$ (Popova, 1972).

2.3. Разпространение

2.3.1. Общо разпространение на вида

Родопското лале е вид, разпространен единствено на територията на България (български ендемит). В България разпространението му е изключително ограничено. Среща се в няколко локалитета на територията на Родопите.

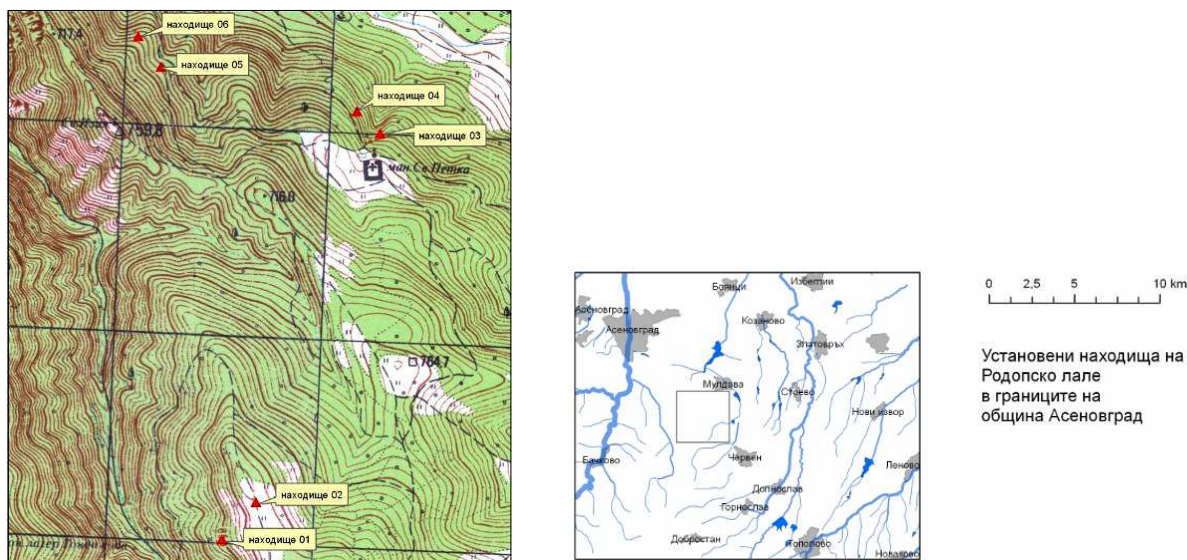
2.3.2. Разпространение в страната

Проучването на хербарните сбирки в националните хербариуми – Институт по ботаника (SOM), Софийски Университет (SO), Пловдивски Аграрен Университет (SOA) показва, че видът се среща у нас само в Средни Родопи (между манастира Света Петка и с. Мулдава, Асеновградско) (фиг. 4).

Фиг. 4. Хербарни образци от родопско лале

Има литературни данни (Velchev, 2006) за разпространението на родопското лале в Източни Родопи (Харманли). При теренни проучвания (Петров, 2006) проведени в околностите на с. Остър камък, Харманлийско и с. Бачково, Асеновградско видът не е намерен. В литературата родопско лале се посочва и край с. Студен кладенец, Крумовградско (Тодорова и Василева, 2007) в редки гори и храсталаци. Възможно е да бъдат установени нови находища на родопско лале при целенасочени теренни проучвания в подходящ вегетационен период. При геофитите това е периодът на цъфтеж, който е сравнително кратък. Понастоящем известните находища на *T. rhodopea*, в които са проведени проучвания за състоянието на местообитанията и популацията на вида са представени на картосхема № 1.

Картосхема 1. Установени локалитети на родопско лале

Легенда:

- Локалитет № 1: – защитена местност „Лале баир“;
- Локалитет № 2: – северно от защитена местност „Лале баир“;
- Локалитет № 3: – североизточно от манастира „Св. Петка“;
- Локалитет № 4: – северозападно от манастира „Св. Петка“;
- Локалитет № 5: – хълм Анатема, трети рид западно от манастира „Св. Петка“;
- Локалитет № 6: – хълм Анатема, четвърти рид западно от манастира „Св. Петка“.

На Таблица 1 са представени координатите на понастоящем известните находища на *T. rhodopea*.

Таблица 1. GPS Координати на установените локалитети на *T. rhodopea*. UTM – WGS 84 /zone 35 N

Локалитет №	X	Y	Z
01	326460.8292	4647785.537	910 м надм в.
02	326625.5009	4647965.409	900 м надм в.
03	327225.2705	4649744.504	480 м надм в.
04	327113.5118	4649849.689	420 м надм в.
05	326166.3896	4650064.902	540 м надм в.
06	326057.0148	4650212.431	560 м надм в.

2.3.2. Местообитания. Характеристика и състояние на местообитанията

2.3.2.2. Почви

Родопското лале се среща върху излужени канелени горски почви с варовита скална основа на 500 – 1000 м надм. в. Този тип почви са образувани под въздействието на горската растителност. Характеризират се с незначителна мощност на хумусния хоризонт, 16–36 см, който е светлокафяв, със среднозърнеста структура, разпръсната на повърхността. Илувиалният хоризонт е червеникав, плътен, с буцесто-призматична структура, карбонатите са изнесени от пределите на хумусния и илувиалния хоризонт. Почвите от този вид имат средно и тежко пясъчливо-глинест състав в повърхностния слой, като количеството на физическата глина в този слой е 42–56% (Нинов, 1997).

2.3.2.3. Климат

Климатът в района на разпространение на родопското лале е с преходно-континентален характер и попада в Среднородопския нископланински климатичен район. Най-ниската средна месечна температура на въздуха е през януари, в границите от $-1,6^{\circ}\text{C}$ до $+0,8^{\circ}\text{C}$, а най-високата е през юли и е от $+17,9^{\circ}\text{C}$ до $+23,6^{\circ}\text{C}$. Средната годишна температура варира в границите от $+8,4^{\circ}\text{C}$ до $+12,7^{\circ}\text{C}$. Това характеризира сравнително топла зима и горещо лято. Особено значение има периодът, през който средната температура на въздуха се задържа устойчиво над $+10^{\circ}\text{C}$, съвпадащ с периода на активна вегетация – около 184 дни. Късните пролетни и есенни мразове в района съвпадат с началото и края на вегетационния период.

Сезонното разпределение на валежите има пролетно-летен максимум и зимен минимум. Най-много валежи падат през месеците май и юни, а най-малко през август и септември. Годишната сума на валежите се движи от 550 – 750 мм. Средната дата на първата снежна покривка е 16.12, а на последната 10.03. Средната дебелина на снежната покривка през януари е до 10–20 см. Средният годишен брой на дните със снежна покривка е от 50–80. В района духат умерени ветрове.

2.3.2.4. Растителни съобщества

Родопското лале се среща в съобщества на субсредиземноморски склерофилни храсталаци с присъствие на червена хвойна (*Juniperus oxycedrus*), често с доминиране на люляк (*Syringa vulgaris*), кукуч (*Pistacia terebinthus*) и трънка (*Prunus spinosa*). Представяват краен етап от деградацията на ксеротермните дъбови гори. Развиват се върху силно ерозирани канелени горски почви с множество скални разкрития. Срещат се отделни дървета или групи от космат дъб (*Quercus pubescens*), източен габър (*Carpinus orientalis*), мъждряк (*Fraxinus ornus*) и др., представляващи остатъци от предишните гори. Характерно е формирането на храстово-тревни комплекси с доминиране на садина (*Chrysopogon gryllus*), белизма (*Dichanthium ischaetum*), луковична ливадина (*Poa bulbosa*), белолистен родакс (*Rhodax canus*), видове сграбиче (*Astragalus* spp.). Видовият им състав е богат като често включва топлолюбиви средиземноморски елементи. Съпътстващи видове на родопското лале могат да бъдат също: драка (*Paliurus spina-christi*), люляк (*Syringa vulgaris*), смин (*Jasminum fruticans*), прешленеста зайча сянка (*Asparagus verticillatus*), обикновено птиче грозде (*Ligustrum vulgare*), смрадлика (*Cotinus coggygria*), плюскач (*Colutea arborescens*), пурпурна детелина (*Trifolium purpureum*), теснолистна детелина (*T. angustifolium*), тревист зимзелен (*Vinca herbacea*), пурпурен салеп (*Orchis purpurea*), тризъбест салеп (*O. tridentata*), райхенбахова перуника (*Iris reichenbachii*), дребна динка (*Sanguisorba minor*), обикновен жълтак (*Helianthemum nummularium*), кантабрийска поветица (*Convolvulus cantabrica*), перест късокрак (*Brachypodium pinnatum*), обикновена телчарка (*Polygala vulgaris*).

2.3.2.5. Собственост на земите и начин на трайно ползване

Находищата на родопско лале се намират на територията на ДЛ "Асеновград". Собствеността на земите е смесена. По-голямата част е държавен горски фонд. Налице е съдебен спор – заявена гора от община Асеновград по закона за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд. По-малка част са земеделски земи. Възможната промяна на собствеността на земята е една от потенциалните заплахи за вида. Начините на ползване на земите са съгласно лесоустройствен проект на ДЛ "Асеновград" (паша; едър добитък; дребен добитък; сено; листников фураж; горски плодове – шипка, билки – подбел, коприва, мащерка, кантарион; гъби – манатарка, пачи крак, сърнела).

2.4. Численост, плътност и структура на популацията

Теренните проучвания са проведени по метода на линейните трансекти. Разстоянието между отделните трансекти е 25 м. На всеки един трансект са проведени от 5 до 7 преброявания чрез хвърляне на квадратна рамка с оградена площ от 1 м². Приети са шест степени на обилие в зависимост от броя на установените индивиди.

Степени на обилие	Брой на индивидите на единица площ
I	1–9/10 м ²
II	1–10/1 м ²
III	11–30/1 м ²
IV	31–50/1 м ²
V	51–70/1 м ²
VI	над 70/1 м ²

Локалитет № 1. Защитена местност „Лале баир”

Характеристики на субпопулациите	
Площ	69,179 дка
Численост	10 000–12 000 индивида Разпределение по отдели: <ul style="list-style-type: none"> • 99”1” – 7 800 инд.; • 99”2” – 500 инд.; • 95”3” – 3 200 инд.
Степен на обилие	I, II и III
Плътност	0,1–0,2 инд./м ²
Характеристики на местообитанията	
Изложение	Южно
Надморска височина	910 м надм в.
Наклон	20–35°
Основна скала	Варовик, плитък почвен слой с множество варовикови камъни с различна едрина на повърхността.
Състав на растителното съобщество	Доминиращ вид – люляк (<i>Syringa vulgaris</i>), срещат се още червена хвойна (<i>Juniperus oxycedrus</i>), мъждрян (<i>Fraxinus ornus</i>), източен габър (<i>Carpinus orientalis</i>), аспарагус (<i>Asparagus verticillatus</i>), обикновено птиче грозде (<i>Ligustrum vulgare</i>) и др.
Собственост на земите в природните местообитания	Намира се на територията на ДЛ „Асеновград” в отдели 99”1”, 99”2” и 95”3”. Смесена собственост – държавен горски фонд, земеделски земи. Включено в Защитена местност „Лале баир”. Понастоящем се води съдебен спор с община Асеновград за промяна на формата на собственост.
Собственост на земите и режим на ползване в района около находището	На територията на ДЛ „Асеновград”; режимът на ползване е съгласно лесоустройствен проект на ДЛ "Асеновград".

Локалитет № 2. Северно от защитена местност „Лале баир”

Характеристики на субпопулациите	
Площ	3,6 дка
Численост	50–100 индивида
Степен на обилие	I и II
Плътност	0,01–0,02 инд./м ²
Характеристики на местообитанията	
Изложение	Северно
Надморска височина	900 м надм в.
Наклон	10–15°
Основна скала	Варовик, на повърхността с множество варовити камъни.
Състав на растителното съобщество	Доминиращ вид – люляк (<i>Syringa vulgaris</i>), срещат се още червена хвойна (<i>Juniperus oxycedrus</i>), мъждрян (<i>Fraxinus ornus</i>), трънка (<i>Prunus spinosa</i>) и др.
Собственост на земите в природните местообитания	Намира се на територията на ДЛ „Асеновград” в отдел 97”1”. Смесена собственост – държавен горски фонд, земеделски земи.
Собственост на земите и режим на ползване в района около находището	На територията на ДЛ „Асеновград”; режимът на ползване е съгласно лесоустройствен проект на ДЛ "Асеновград".

Локалитет № 3. Североизточно от манастира „Св. Петка”

Характеристики на субпопулациите	
Площ	10 дка
Численост	1 800–2 000 индивида
Степен на обилие	I и II
Плътност	0,2 инд./ м ²
Характеристики на местообитанията	
Изложение	Северозападно
Надморска височина	480 м надм в.
Наклон	30–45°
Основна скала	Варовик, с разкрития на много места.
Състав на растителното съобщество	Доминиращ вид воден габър (<i>Ostrya carpinifolia</i>), срещат се още мъждрян (<i>Fraxinus ornus</i>), люляк (<i>Syringa vulgaris</i>), космат дъб (<i>Quercus pubescens</i>) и др.
Собственост на земите в природните местообитания	Намира се на територията на ДЛ „Асеновград” в отдел 29”1”. Смесена собственост – държавен горски фонд, земеделски земи.
Собственост на земите и режим на ползване в района около находището	На територията на ДЛ „Асеновград”; режимът на ползване е съгласно лесоустройствен проект на ДЛ "Асеновград".

Локалитет № 4. Северозападно от манастира „Св. Петка”

Характеристики на субпопулациите	
Площ	20 дка
Численост	4 600–5 000 индивида
Степен на обилие	I и II
Плътност	0,2 инд./м ²
Характеристики на местообитанията	
Изложение	Североизточно
Надморска височина	420 м надм в.
Наклон	30–45 градуса
Основна скала	Варовик, с разкрития на много места.
Състав на растителното съобщество	Доминиращ вид кукуч (<i>Pistacia terebinthus</i>), срещат се още люляк (<i>Syringa vulgaris</i>), драка (<i>Paliurus spina-christi</i>), копривка (<i>Celtis australis</i>), червена хвойна (<i>Juniperus oxycedrus</i>), аспарагус (<i>Asparagus vetricillatus</i>), източен габър (<i>Carpinus orientalis</i>), обикновено птиче грозде (<i>Ligustrum vulgare</i>) и др.
Собственост на земите в природните местообитания	Намира се на територията на ДЛ „Асеновград” в отдел 29”2”. Смесена собственост – държавен горски фонд, земеделски земи.
Собственост на земите и режим на ползване в района около находището	На територията на ДЛ „Асеновград”; режимът на ползване е съгласно лесоустройствен проект на ДЛ "Асеновград".

Локалитет № 5. Хълм Анатема, трети рид западно от манастира „Св. Петка”

Характеристики на субпопулациите	
Площ	8 дка
Численост	1 800–2 800 индивида
Степен на обилие	I и II
Плътност	0,2–0,3 инд./м ²
Характеристики на местообитанията	
Изложение	Североизточно
Надморска височина	540 м надм в.
Наклон	30–40 градуса
Основна скала	Варовик с разкрития на много места.
Състав на растителното съобщество	Доминиращ вид – люляк (<i>Syringa vulgaris</i>), срещат се още кукуч (<i>Pistacia terebinthus</i>), червена хвойна (<i>Juniperus oxycedrus</i>) и др.
Собственост на земите в природните местообитания	Намира се на територията на ДЛ „Асеновград” в отдел 30”1”. Смесена собственост – държавен горски фонд, земеделски земи, църковна.
Собственост на земите и режим на ползване в района около находището	На територията на ДЛ „Асеновград”; режимът на ползване е съгласно лесоустройствен проект на ДЛ "Асеновград".

Локалитет № 6. Хълм Анатема, четвърти рид западно от манастира „Св. Петка”

Характеристики на субпопулациите	
Площ	11 дка
Численост	3 000–4 000 индивида
Степен на обилие	I и II
Плътност	0,3–0,4 инд./м ²
Характеристики на местообитанията	
Изложение	Североизточно
Надморска височина	560 м надм в.
Наклон	35–45°
Състав на растителното съобщество	Доминиращ вид трънка (<i>Prunus spinosa</i>), срещат се още люляк (<i>Syringa vulgaris</i>), мъждрян (<i>Fraxinus ornus</i>), червена хвойна (<i>Juniperus oxycedrus</i>), драка (<i>Paliurus spina-christi</i>), кукуч (<i>Pistacia terebinthus</i>) и др.
Основна скала	Варовик, с разкрития на много места
Собственост на земите в природните местообитания	Намира се на територията на ДЛ „Асеновград” в отдел 30”2”. Държавен горски фонд. Включено в Защитена местност „Анатема”.
Собственост на земите и режим на ползване в района около находището	На територията на ДЛ „Асеновград”; режимът на ползване е съгласно лесоустройствен проект на ДЛ "Асеновград".

2.5. Заплахи и лимитиращи фактори

Идентифицирани са конкретните заплахи за *T. rhodopea* като е използвана 5-степенна скала на значимост, както следва:

- критична – при реализация може да доведе до гибел на цялата популация;
- много висока – при реализация може да доведе до гибел на по-голямата част от популацията;
- висока – при реализация може да доведе до гибел на значителни части от популацията;
- средна – при реализация може да доведе до потискане на жизнеността на популацията;
- слаба – при реализация може да доведе до унищожаване на отделни екземпляри.

2.5.1. Антропогенни фактори

Заплахите и лимитиращите фактори, които оказват отрицателно въздействие върху състоянието на местообитанието на вида и неговата популация произтичат основно от човешката дейност в района на находището.

Заплахите, произтичащи от човешката дейност в и около находищата на родопското лале са:

- **Преминаване през находищата и утъпкване през периода на масов цъфтеж.** Степен на заплахата: средна до висока;
- **Масовото бране на лалето по време на цъфтеж с цел търговия или за домашни нужди.** Степен на заплахата: висока до много висока;
- **Изземане на луковици от природата с цел търговия или за домашни нужди.** Степен на заплахата: много висока до критична;
- **Битово замърсяване.** Степен на заплахата: слаба до средна.

2.5.2. Естествени заплахи и лимитиращи фактори

- **Ограничено разпространение в страната и нисък възобновителен потенциал на родопското лале:** Основен естествен лимитиращ фактор. Ефективността на семенната продукция е ниска. Степен на заплахата: много висока.
- **Промени в състава на растителните съобщества:** Увеличаването на участието на храсти в местообитанията е възможно да доведе до намаляване числеността на популациите на вида. Степен на заплахата: висока.
- **Паразити и болести по растенията:** Вредно въздействие може да има наличието на паразити и болести по родопското лале. Представителите на род *Tulipa* са податливи на такива заболявания. Степен на заплахата: висока.
- **Изяждане на луковиците от диви прасета:** В района съществува популация на диви прасета, за които има данни, че използват луковиците на родопското лале за храна в някои от локалитетите на вида. Степен на заплахата: слаба до средна.

2.5.3. Реални и потенциални заплахи

Реални заплахи

- **Бране на лалето по време на цъфтеж.** Степен на заплахата: висока до много висока;
- **Изземане на луковици от природата.** Степен на заплахата: много висока до критична;
- **Преминаване през находищата на хора и животни.** Степен на заплахата: средна до висока;
- **Битово замърсяване в ограничени размери.** Степен на заплахата: слаба до средна;
- **Изяждане на луковиците от дивите свине.** Степен на заплахата: слаба до средна.

Потенциални заплахи

- **Промяна на собствеността на земята.** Степен на заплахата: средна до висока;
- **Пожари.** На територията на лесничейство „Асеновград” е имало 10 пожара (1989 – 1999), с обща опожарена площ 135,3 ха. Степен на заплахата: средна до висока;
- **Коситба в и около находищата.** Степен на заплахата: слаба до средна;
- **Паша в района на находищата.** Степен на заплахата: слаба до средна.

ЧАСТ 3: ЦЕЛИ И МЕРКИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ВИДА И МЕСТООБИТАНИЯТА

3.1. Приоритетни цели

- Опазване, поддържане и възстановяване на популацията на родопското лале;
- Оценка на възможностите и при целесъобразност реинтродукция и/или *in situ* повишаване на репродуктивните възможности на популацията;
- Мониторинг на състоянието на тревната покривка с цел ограничаване процеса на обрастване на местообитанието с дървета, храсти, орлова папрат и др.;
- Обогаляване на научната основа за опазване на родопското лале и неговото местообитание с данни и изследвания, липсващи до настоящия момент;
- Повишаване на информираността на заинтересованите страни и широката общественост за значението на родопското лале и проблемите при неговото опазване.

3.2. Норми, режими, условия и препоръки за осъществяване на дейностите

Предвидените в Плана дейности са съобразени с изискванията на националното и европейско законодателство и са в съответствие с принципите за устойчиво управление на популациите на редки и застрашени видове. Те произтичат от аналитичната информация и оценките, представени в Част 2 и осигуряват/водят до елиминиране

и/или ограничаване въздействието на заплахите, идентифицирани в част 2.5. В същото време се допускат известни възможности за гъвкавост при вземане на управленски решения, в случай на промени в обстоятелствата.

3.3. Природозащитни мерки за вида и неговите местообитания

3.3.1. Прилагане на националното и международното законодателство

За постигане на по-голяма ефективност на предвидените законови мерки за опазването на вида е необходимо:

- При целесъобразност разширяване на съществуващите защитени природни територии „Лале баир” и „Анатема”;
- Включване на дейности по опазването на вида в Общинския план за опазване на околната среда;
- Обсъждане и договаряне на механизми за контрол от страна на РИОСВ – Пловдив при постъпване на инвестиционни намерения, застрашаващи популацията на вида;
- Във всички известни находища на вида, по време на масов цъфтеж /април – май/ да се организира 24-часова охрана от служители на лесничествата, както и от доброволци, членове на природозащитни организации.

3.3.2. Укрепване на научната основа за ефективното опазване на вида

Tulipa rodopea не е бил обект на целенасочени научни изследвания за натрупване на данни с необходимата повтораемост, които се отнасят до биологията и екологията на вида, характеристиките на неговата популация и местообитание, на основата на които да се направят изводи за наблюдавани тенденции, както и да се предложат ефективни дейности за опазването на вида.

Препоръчват се следните типове научни изследвания, данните от които ще подпомогнат дейностите по опазването и подобряването на състоянието на популацията и местообитанието на вида:

- Целенасочено издирване на нови находища в подходящи хабитати, особено в районите за които има съобщения, че видът се среща;
- Детайлно проучване на биологията и екологията на родопското лале;
- Проучване на вътре- и междупопулационната генетична изменчивост и оценка на генетичното разнообразие и идентифициране на генетичен материал с цел съхранение в генбанки.

3.3.3. *In situ* и *ex situ* опазване и възстановяване на популацията на *T. rodopea*

До момента не са предприемани целенасочени мерки за *ex-situ* и *in-situ* опазване на родопското лале с изключение на обявяването на защитена местност “Лале баир” и поставянето на ограда около находището.

In situ мерките за опазване могат да бъдат подсилени с дейности *ex situ*, които ще гарантират запазването на генетичното разнообразие на популациите от родопско лале. Някои от тези дейности са:

- създаване на жива колекция в Ботаническата градина – БАН / ИБ – БАН, в

която е включен материал от всички известни находища на вида;

- разработване на методика за *Ex-situ* опазване на вида – *in-vivo* и *in-vitro* култивиране;
- депозиране на генетичен материал в Националната генбанка в Садово, в генбанката „Булгеном” (Агробиоинститут, София) и в световна банка за опазване на диворастящи видове (Миленум Сийд Банк – Великобритания).

3.3.4. Възстановителни и/или поддържащи мерки за местообитанието на *T. rhodopea*

Необходимо е да се приложат поддържащи мерки, с които да се мобилизира вътрешният потенциал на популацията:

- Ограничаване на преминаването на животни през и в близост до находищата намиращи се в защитените местности.

3.3.5. Повишаване на информираността на местното население

- Разпространение на отпечатаните при разработването на плана диглини сред местното население;
- Провеждане на среща със заинтересованите страни в региона за представяне на препоръките и дейностите, заложи в Плана;
- Периодично провеждане на информационни кампании чрез местните медии;
- Провеждане на анкети за установяване на степента на информираност на местното население по проблемите на опазване на вида.

3.3.6. Мониторинг на вида и местообитанията му

Мониторингът се основава на дългосрочно наблюдение на избрани параметри за състоянието на популацията на даден вид, заплахите и настъпилите последствия от тях и има за цел установяването на тенденциите в тяхното развитие. Провеждането на системен мониторинг води до своевременно установяване на негативните популационни тенденции и служи като основа за вземането на спешни и адекватни управленчески мерки.

Мониторингът на *T. rhodopea* е съобразен с индикаторите, заложи в Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМБР) в България. Предложената схема е в пряко съответствие със следните области за мониторинг, идентифицирани в НСМБР: А.01. Състояние и опазване на хабитати от специален интерес и А.03. Състояние на консервационно значими видове растения, гъби и животни. Форматът на събиране на данни е съобразен с този на Националната система.

Целите, показателите, периодите, отговорниците за теренните наблюдения и потенциалните източници на финансиране са посочени в Табл. 2. Препоръчително е наблюденията върху състоянието на популацията на вида да се извършват през времето на масов цъфтеж (април – май) и плодоносене (май – юни), а върху състоянието на местообитанието – веднъж годишно – по време на масов цъфтеж. Подбрани са малък брой, лесно измерими параметри, които не изискват непременно участието на експерти в тяхното отчитане.

Организация на мониторинга

Дейностите по организацията и контрола на мониторинга се осъществяват от РИОСВ – Пловдив. Самите наблюдения могат да бъдат извършвани от: служители на РИОСВ, ДЛ „Асеновград”, БАН и ВУЗ, НПО, общински служители, отговарящи за околната среда.

За постигането на по-голяма прецизност и икономичност е препоръчително мониторингът да бъде извършван върху специално подбрани за целта постоянни площадки. Това е оправдано от сравнително хомогенните условия на растеж. Подборът и обозначаването на площадките, както и инструктажът на извършващите мониторинга лица, се провежда от експерти през първия вегетационен период от началото на неговото прилагане. Преди да започнат теренните наблюдения ще бъде разработена инструкция с участието на експерти. Извършващите мониторинг лица попълват стандартна бланка, която се предава на РИОСВ – Пловдив.

Информацията следва да се съхранява в специализирана база данни в РИОСВ – Пловдив и да бъде достъпна за всички заинтересовани страни (напр. Научни организации, контролни органи, общини). Необходимо е базата данни от мониторинга на вида да е съвместима с базата данни от Националната система за мониторинг.

РИОСВ може да предлага механизми за реакция и мерки, които не са предвидени в плана за действие, но произтичат от резултатите от мониторинга.

Мониторингът на вида на петата и десетата година от създаването на Плана за действие се извършва от специалисти с цел установяване на ефективността на провеждания мониторинг и предложените в Плана дейности. При необходимост е възможно да се наложи промяна в някои от параметрите или периода на тяхното отчитане с цел оптимизиране на теренните наблюдения.

Таблица 2. Схема за мониторинг на вида *Tulipa rhodorea*

Показатели за наблюдение	Цел на наблюдението	Период на наблюдение	Отговорник за наблюдението	Финансиране
Показатели за състоянието на популациите на вида				
Площ на популацията	Установяване на видимо намаляване на площта, заемана от популацията	всяка година през април–май	РИОСВ	РИОСВ, ПУДООС, други национални и международни фондове
Брой индивиди в избраните площадки за мониторинг	Установяване на тенденциите в числеността на популацията	всяка година през април–май	РИОСВ	
% фертилни индивиди от общия брой в избраните площадки за мониторинг	Установяване на промени в репродуктивния потенциал на вида	всяка година през април–май	РИОСВ	
Наличие на видимо увредени индивиди в площадките за мониторинг	Установяване на застрашаващи фактори	всяка година през април–май		
Показатели за състоянието на местообитанието на вида				
Констатирани видими нарушения в състоянието на местообитанието	Своевременно установяване на промените в хабитата	всяка година през април–май	РИОСВ	РИОСВ, ПУДООС, други национални и международни фондове
Констатирани реални и предвидени потенциални заплахи за състоянието на хабитата около находището	Своевременно предотвратяване на вредните въздействия върху хабитатите	всяка година през април–май	РИОСВ	

ЧАСТ 4: НАБЛЮДЕНИЕ И КОНТРОЛ

4.1. Мерки за наблюдение и контрол върху изпълнението и ефекта от обществените дейности. Актуализация на плана

Целта на мониторинга върху изпълнението на Плана за действие (Табл. 3) е да се оцени степента на неговото прилагане и ефективността му за постигането на благоприятен консервационен статус на вида. Мониторингът се извършва ежегодно, като на петата и десетата година, оценката се прави от независим експерт. При необходимост се прави актуализация на Плана.

Таблица 3. Мониторинг върху изпълнението на Плана за действие.

Цел	Индикатор	Период на наблюдение	Отговорник
Оценка на степента на изпълнение на Плана			
100 % изпълнение на дейностите от Плана	% изпълнени дейности от Плана за действие за съответната година	всяка година	МОСВ
100 % от предвидените в Плана средства са изразходени	% изразходени средства от предвидените в Плана за действие за съответната година	всяка година	МОСВ
Броят жителите на в прилежащите общини (определен чрез анкета), запознати с проблемите по опазването на вида, нараства	% жители на прилежащите общини, запознати с проблемите по опазването на вида	всяка втора година	МОСВ
Оценка на ефективността на Плана			
Липса на видими намаления на размера на популацията	Констатирани видими намаления на площта на популацията	всяка година	МОСВ
Числеността на индивидите в находището остава стабилна или нараства	Общ брой индивиди в площадките за мониторинг в дадено находище на вида	всяка година	МОСВ
Липсват видими нарушения в местообитанията на вида	Констатирани видими нарушения в състоянието на местообитанията на вида	всяка година	МОСВ

ЧАСТ 5: БЮДЖЕТ И ГРАФИК ЗА РЕАЛИЗИРАНЕТО НА БЕЛЕЖАНИТЕ ДЕЙНОСТИ

Таблица 4. План за действие за опазване на родопското лале за периода 2008 – 2017 г.

Дейности	Отговорни институции/ партньори	Необходими средства /лв./											Източници на финансиране	
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	общо		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
I. Прилагане на националното и международното законодателство														
1. При целесъобразност разширяване на съществуващите защитени природни територии „Лале баир” и „Анатема”.	РИОСВ – Пловдив, ИБ-БАН	x	1000	x	x	x	x	x	x	x	x	x	1000	ПУДООС
2. Включване на дейности по опазването на вида в Общинския план за опазване на околната среда.	РИОСВ – Пловдив, Община Асеновград	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	ПУДООС
3. Обсъждане и договаряне на механизми за контрол от страна на РИОСВ – Пловдив при постъпване на инвестиционни намерения, застрашаващи популацията на вида.	РИОСВ – Пловдив, ИБ-БАН, ДЛ „Асеновград”	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	ПУДООС
4. Във всички известни находища на вида, по време на масов цъфтеж /април – май/ да се организира 24-часова охрана от служители на лесничествата, както и от доброволци, членове на природозащитни организации”.	РИОСВ – Пловдив, ДЛ „Асеновград”	600	600	600	600	600	600	600	600	600	600	600	6000	ПУДООС ДАГ

II. Укрепване на научната основа за ефективното опазване на вида													
1. Целенасочено издирване и проучване на находищата на вида, съобщени по литературни данни, но непотвърдени до този момент.	РИОСВ – Пловдив, РИОСВ – Хасково, ИБ–БАН	1500	1500	1500	1500	x	x	x	x	x	x	6000	ПУДООС
2. Детайлно проучване на биологията и екологията на вида (репродуктивна система и репродуктивен потенциал, кълняемост, механизми на разсейване на диаспорите, вектори на опрашване и разпространение).	РИОСВ – Пловдив, ИБ – БАН	1000	1000	1000	1000	x	x	x	x	x	x	4000	ПУДООС
3. Проучване на вътре- и междупопулационната генетична изменчивост и оценка на генетичното разнообразие и идентифициране на генетичен материал с цел съхранение в генбанки.	РИОСВ – Пловдив, ИБ – БАН	5000	5000	x	x	x	x	x	x	x	x	10000	ПУДООС
III. <i>In situ</i> и <i>ex situ</i> опазване и възстановяване на популацията на <i>T. rhodopea</i>													
1. Създаване на жива колекция в Ботаническата градина – БАН или ИБ – БАН, в която е включен материал от всички известни находища на вида.	РИОСВ – Пловдив / ИБ–БАН	500	500	100	100	100	100	100	100	100	100	1800	ПУДООС
2. Разработване на методика за <i>Ex-situ</i> опазване на вида – <i>in-vivo</i> и <i>in-vitro</i>	РИОСВ – Пловдив / ИБ–БАН	3000	3000	3000	x	x	x	x	x	x	x	9000	ПУДООС

култивиране.														
3. Депозирание на генетичен материал в Националната генбанка в Садово, в генбанката „Булгеном“ (Агробиоинститут, София) и световна банка за опазване на диворастящи видове (Миленум Сийд Банк – Великобритания).	РИОСВ – Пловдив, ИБ–БАН, Генбанка – Садово, Миленум Сийд Банк	300	300	x	x	x	x	x	x	x	x	x	600	ПУДООС
IV. Възстановителни и/или поддържащи мерки за местообитанието на <i>T. rhodopea</i>														
1. Ограничаване на преминаването на животни през и в близост до находищата намиращи се в защитените местности.	РИОСВ – Пловдив	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	ПУДООС
V. Повишаване на информираността на местното население														
1. Разпространение на отпечатаните при разработването на плана дигитални сред местното население.	РИОСВ – Пловдив	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	ПУДООС
2. Провеждане на среща със заинтересованите страни в региона за представяне на препоръките и дейностите, заложи в Плана.	РИОСВ – Пловдив / ИБ–БАН, НПО	500	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	500	Проект „Родопи“
3. Периодично провеждане на информационни кампании чрез местните медии.	РИОСВ – Пловдив / НПО, ИБ–БАН, местни медии	150	x	x	150	x	x	150	x	x	150	600	ПУДООС	
4. Провеждане на анкети за установяване на степента на	РИОСВ – Пловдив /	x	200	x	200	x	200	x	200	x	200	1000		

информираност на метното население по проблемите на опазване на вида.	НПО													
VI. Мониторинг на вида														
1. Обозначаване на пробните площи за мониторинг	РИОСВ – Пловдив / ИБ–БАН	350	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	350	ПУДООС
2. Обучение на извършващите мониторинга лица	РИОСВ – Пловдив / ИБ–БАН, НПО	350	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	350	ПУДООС
3. Тестване и адаптиране на предложената схема за мониторинг	РИОСВ – Пловдив / ИБ–БАН, НПО	300	300	x	x	x	x	x	x	x	x	x	600	ПУДООС
4. Дългосрочен мониторинг на популациите	РИОСВ – Пловдив / ИБ–БАН, НПО	x	x	120	120	120	120	120	120	120	120	120	960	ПУДООС
	Общо:	13550	13400	6320	3670	820	1020	970	1020	820	1170	42760		

ЧАСТ 6: ЛИТЕРАТУРА

- IUCN 2001. IUCN Red List Categories and Criteria: Version 3.1. IUCN Species Survival Commission. IUCN, Gland, Switzerland & Cambridge, UK, ii+30 pp.
- IUCN 2003. Guidelines for Application of IUCN Red List Criteria at Regional Levels: Version 3.0. IUCN Species Survival Commission. IUCN, Gland, Switzerland & Cambridge, UK, ii+26 pp.
- Popova, M. 1972. Reports. In: Loeve, A. (ed.) IOPB Chromosome numbers reports XXXV. Taxon 21: 164-165.
- Raunkiaer, C. 1934. The Life Forms of Plants and Statistical Plant Geography. Oxford University Press, Oxford., 632 pp.
- Velchev, V. 2006. *Tulipa rhodopea* (Velen.) Velen. – In: Petrova, A. (ed.), Atlas of Bulgarian Endemic plants. p. 356. Gea-Libris Publishing House, Sofia.
- Velenovsky, J. 1899. Seitenter Nachtrag zur Flora von Bulgarien. – Sitzungsber. Böhm. Ges. Wiss., 1-8, Prag.
- Velenovsky, J. 1922. Reliquie Mrkvickianae, 32 pp., Prag.
- Walter, K. & Gillett, H. 1998. 1997. IUCN Red List of Threatened Plants. Compiled by the World Conservation Monitoring Centre. IUCN – The World Conservation Union, Gland, Switzerland and Cambridge, 862 pp.
- Делипавлов, В., Д., И. Чешмеджиев (ред.), Определител на растенията в България. сс. 108-112. Академично издателство на Аграрния университет, Пловдив.
- Делипавлов, Д. 1984. *Tulipa rhodopea* – Във: Велчев, В. (ред.), Червена книга на НР България. Т. 1. Растения, с. 72. Изд. БАН, София.
- Делипавлов, Д. 1987. Нови таксони и критични бележки към флората на България. В: Кузманов, Б. (ред.) – В: Трудове на Четвърта Национална конференция по ботаника. Т. 1, 97-102. София.
- Закон за биологичното разнообразие. Обн. ДВ. бр.77 от 9 Август 2002г., изм. ДВ. бр.88 от 4 Ноември 2005г., изм. ДВ. бр.105 от 29 Декември 2005г., изм. ДВ. бр.29 от 7 Април 2006г., изм. ДВ. бр.30 от 11 Април 2006г., изм. ДВ. бр.34 от 25 Април 2006г., изм. ДВ. бр.52 от 29 Юни 2007г., изм. ДВ. бр.64 от 7 Август 2007г., изм. ДВ. бр.94 от 16 Ноември 2007 г.
- Китанов, Б. 1964. Род *Tulipa* L. – В: Йорданов, Д. (ред.), Флора на НР България. Т. 2, сс. 265-271. Изд. БАН, София.
- Нинов, Н. 1997. Почви. – В: Йорданова, М. & Дончев, Д. (ред.), География на България. Стр. 225-259. Акад. Изд. “М. Дринов”, София.
- Петров, Ц. 2006. Проучвания върху родопското лале в района на Родопите. Проект "Родопи". Финален отчет по Договор № 33627.
- Петрова, А. (рък.). 2005. Червен списък на растения и гъби. Отчет по договор 3383/416, МОСВ, София.
- Тодорова, С., Василева, С. 2007. Богатството на един южен край. с. 134. Изд. Гутенберг, София.

ЧАСТ 7: БЛАГОДАРНОСТИ

Планът за действие на *T. rhodopea* е разработен с финансовата подкрепа на Проект “Родопи”.

Екипът е признателен на инж. Дойчин Кухтев от ДЛ “Асеновград” и на директора на ДЛ “Асеновград” инж. Димитър Джамбазов за получената информация и данни, както и за споделения опит относно опазването на родопското лале.

Екипът изказва благодарност на експерта от РИОСВ – Пловдив Димитър Димитров за ценните съвети, коментари и подкрепа при изготвяне на плана за действие на родопското лале.

Екипът е признателен на държавния експерт от МОСВ Калина Стоянова за ценните напътствия, коментари и критични бележки.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

**Методики за оценка на популациите и находищата на
родопското лале**

Методики за оценка на популациите и находищата на родопското лале при теренните проучвания за целите на Плана за действие

Приложени са основните теоретични и методични подходи, възприети при съвременните изследвания за оценка на биоразнообразието на висши растения и принципите за картиране на флората на България. Теренните изследвания са проведени през вегетационния период на 2006 г. (Петров, 2006).

Проведени са полеви проучвания относно разпространението и числеността на отделните субпопулации на родопското лале в района на Родопите, с цел анализиране на съществуващите заплахи за вида, както и набелязване на бъдещите консервационни и управленчески дейности за опазването му.

Методиката на проучването включва посещение на известни от литературата находища на родопското лале в Родопите: Източни Родопи (с. Остър камък, Харманлийско), както и търсенето му в неизвестни досега, но подходящи за вида местообитания. Понастоящем известните находища на *T. rhodopea*, в които са проведени проучванията за състоянието на местообитанията и популацията на вида са в Средни Родопи (между манастира Света Петка и с. Мулдава, Асеновградско). Описано е всяко установено находище (изложение, наклон, основна скала, храстова и дървесна растителност, степени на обилие, оценка на числеността и плътността на субпопулацията).

Проучването е осъществено чрез прилагане на маршрутния метод с трансектни преходи. Трансектните мрежи са организирани така, че да се покрие максимална площ и да се обхванат най-представителните за хабитатното разнообразие участъци. Разстоянието между отделните трансекти е 25 м. Числеността е отчитана като средна стойност, получена с рамка (1м²) при n = 5 - 7 и екстраполирана за общата площ, заета от популацията.

Приети са шест степени на обилие в зависимост от броя на установените индивиди.

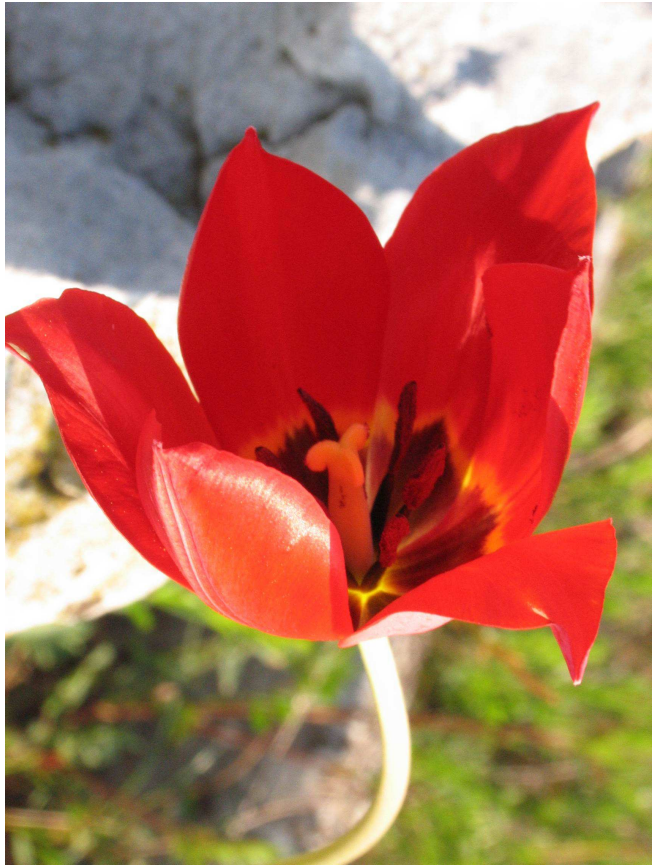
Степени на обилие	Брой на индивидите на единица площ
I	1-9/10 м ²
II	1-10/1 м ²
III	11-30/1 м ²
IV	31-50/1 м ²
V	51-70/1 м ²
VI	над 70/1 м ²

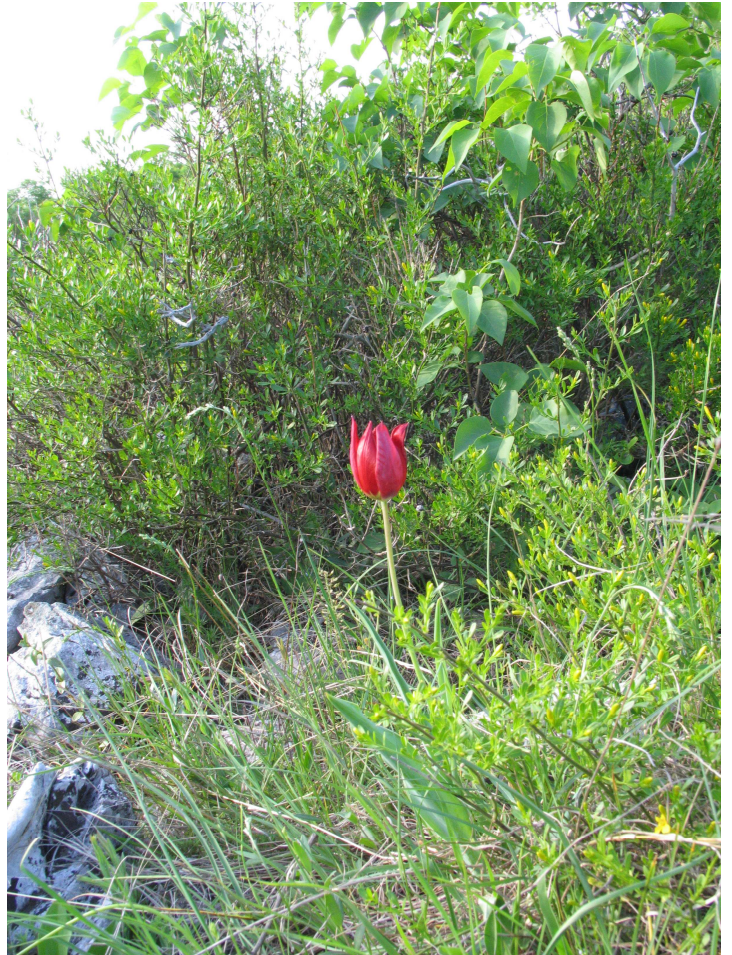
В процеса на трансектните преходи установените таксони са записвани в теренни списъци. При затруднено идентифициране на видовете на терена са събирани хербарни материали за определяне.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

Снимков материал на вида и неговите местообитания

ПРИЛОЖЕНИЕ 3

**Таблица с находищата на родопско лале - характеристика
на местообитанията и субпопулациите**

Таблица с находищата на родопско лале. Характеристика на местообитанията и субпопулациите.

Локалитет №	GPS координати	GPS координати	м н. в.	Площ дка	Изложение	Наклон	Основна скала	Степен на обилие	Численост инд.	Плътно ст инд./м ²
1	326460.8292	4647785.537	910	69,179	Южно	20–35°	Варовик	I, II и III	10 000–12 000	0,1–0,2
2	326625.5009	4647965.409	900	3,6	Северно	10–15°	Варовик	I и II	50–100	0,01–0,02
3	327225.2705	4649744.504	480	10	Северозападно	30–45°	Варовик	I и II	1 800–2 000	0,2
4	327113.5118	4649849.689	420	20	Североизточно	30–45	Варовик	I и II	4 600–5 000	0,2
5	326166.3896	4650064.902	540	8	Североизточно	30–40	Варовик	I и II	1 800–2 800	0,2–0,3
6	326057.0148	4650212.431	560	11	Североизточно	35–45°	Варовик	I и II	3 000–4 000	0,3–0,4

Легенда:

Локалитет № 1: – защитена местност „Лале баир“;

Локалитет № 2: – северно от защитена местност „Лале баир“;

Локалитет № 3: – североизточно от манастира „Св. Петка“;

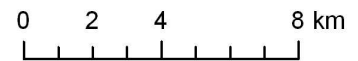
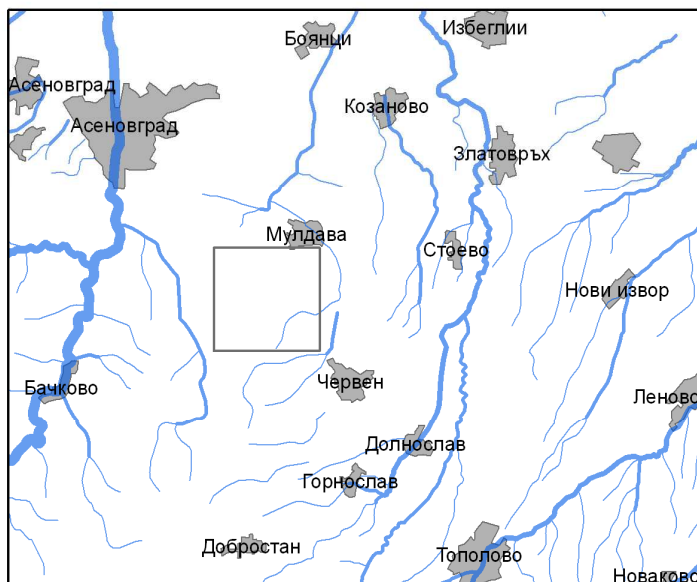
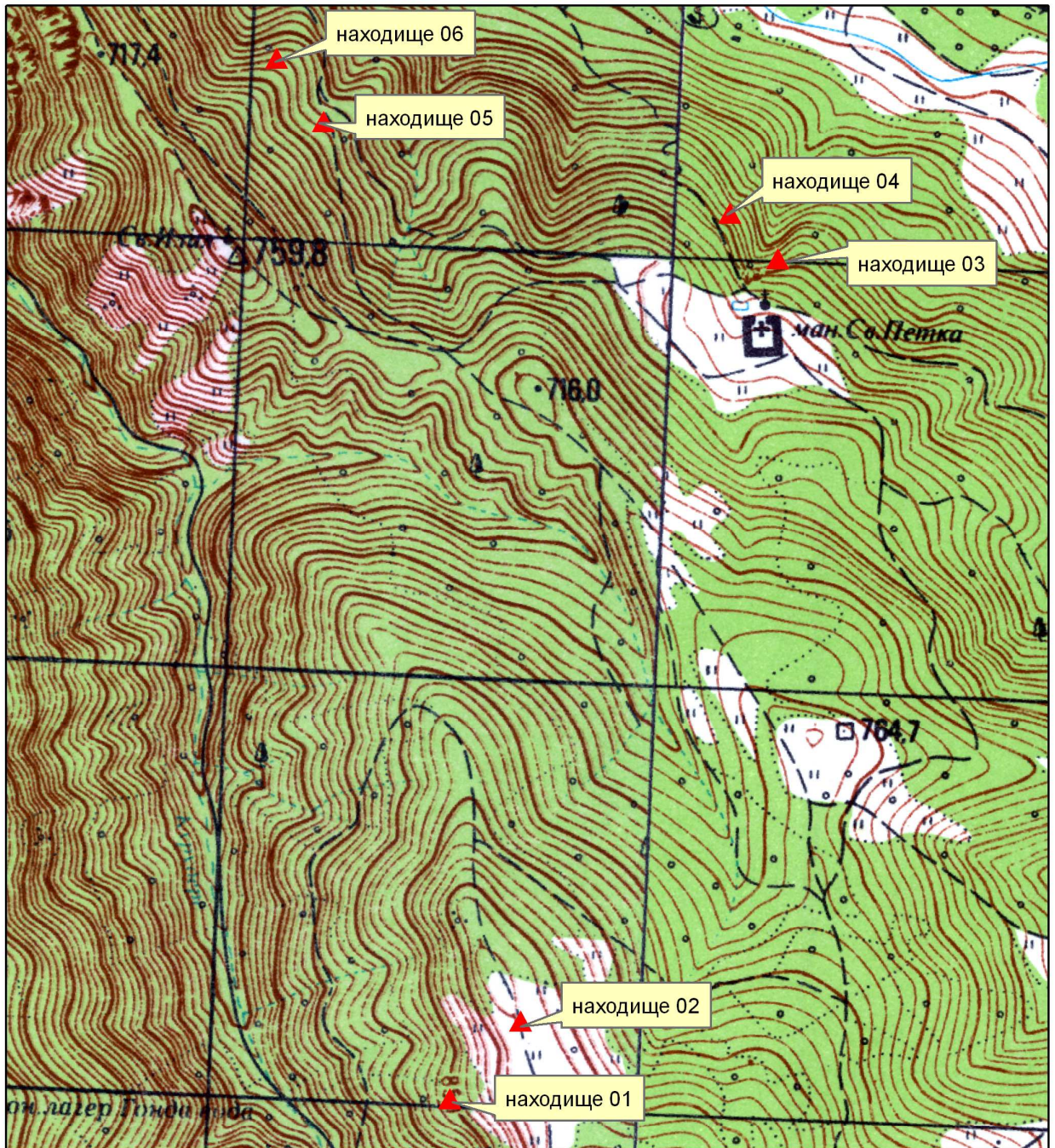
Локалитет № 4: – северозападно от манастира „Св. Петка“;

Локалитет № 5: – хълм Анатема, трети рид западно от манастира „Св. Петка“;

Локалитет № 6: – хълм Анатема, четвърти рид западно от манастира „Св. Петка“.

ПРИЛОЖЕНИЕ 4

Карта в ГИС формат – ArcGis съвместим файлов формат (UTM WGS84 zone 35N) на всички известни находища на вида

Установени находища на Родопско лале в границите на община Асеновград